
Každý na každého něco ví. S Matějem Spurným o skrytých mechanismech moci

Každý na každého něco ví. S Matějem Spurným o skrytých mechanismech moci

Čtveřice mladých badatelů z celkem sedmičlenného týmu studentů a doktorandů z Filozofické fakulty UK - Matěj Spurný, Katka Volná, Jakub Jareš a Klára Pinerová –představila na pondělní tiskové konferenci publikaci, která se zabývá výzkumem činnosti fakultní organizace KSČ na FF v době normalizace. Edice 98 dokumentů „PROVĚŘENÁ FAKULTA. KSČ na Filozofické fakultě UK v letech 1969-1989“ je prvním výstupem grantového projektu Filozofické fakulty UK, Univerzity Karlovy a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, který začal v roce 2007. Práce vychází z unikátního zachovaného archivu stranické buňky KSČ a vznikla ve spolupráci s historiky z Ústavu pro soudobé dějiny. Studenti bádali také v Národním archivu a v Archivu hlavního města Prahy. Jako „neblahou hru s reálnými důsledky“ charakterizoval na tiskové konferenci toto období Filozofické fakulty jeden z autorů Matěj Spurný. Více v následujícím rozhovoru...

zleva: Matěj Spurný, Katka Volná, Jakub Jareš, Klára Pinerová

Ve vašich tiskových materiálech zmiňujete, že připravujete další edici dokumentů a také monografii. Jaká to bude edice, čeho se bude týkat, a o čem bude monografie?

Jak přesně edice bude vypadat, v tuhle chvíli nemůžeme říct. Musíme se domluvit také s archivem a dalšími subjekty, ale měla by se týkat fakultních sebereflexí, to znamená rozsáhlé analýzy, která vyšla jako Analýza krizového období právě

v 70. letech z pera již normalizační nebo znormalizované strany, a potom rehabilitační zprávy, která byla zpracována po roce 1989 a z níž se zachovalo jen torzo. Co se týče monografie, tak tam bychom rádi trochu rozšířili záběr, to znamená nejenom mechanismy moci, a nechtěli bychom čerpat už jen z fondů komunistické strany, ale chtěli bychom se šířeji podívat i na jiný, než stranický život fakulty. Monografii zamýšlíme spíš jako obecnější příspěvek k tomu, jaké možnosti jednání měl člověk v době normalizace zejména v intelektuálním prostředí, což se dá na konkrétní mikrosondě ukázat zřejmě nejlépe.

Pracujete na tomto projektu několik let a vydáváte publikaci proto, abyste popsali a porozuměli mechanismům moci, jak jste sám řekl. O tom vypovídají některé dokumenty: přijímací zkoušky, posudky, kádrové materiály, komplexní hodnocení, stranické prověrky a podobně – ale to je vlastně jen typologie dokumentů. Jaký byl ten skutečný mechanismus moci? Zmínil jste jisté zákulisní procesy, které jste nazval „korupcí.“ Co je tím hlavním mechanismem – je to strach, donašečství, lidská malost nebo obyčejná závist?

Myslím, že se to nedá říct jedním slovem. Tohle je samozřejmě typologie dokumentů, konec konců je to edice dokumentů, ta se ani jinak udělat nedá. Mechanismus moci je to proto, že máme k dispozici stranické dokumenty a strana byla z velké části na fakultě tím mocenským orgánem. Samozřejmě, podstatné bylo i vedení fakulty, které nebylo zároveň vedením strany, ale v zásadě bylo také obsazeno straníky. Dále patří k mechanismu moci vždycky dialog mezi standardními cestami a potom nějakými neformálními, o nichž víme jen něco – a něco se nikdy nedozvíme. Ale myslím, že jsme našli zajímavé dokumenty, které uvádíme zejména v části nazvané „sociální praxe na fakultě“. Jedná se například o různé přípisy tužkou či propiskou do již vypracovaných posudků, kde je vidět jednak ta hierarchie, to znamená, kdo koho musel poslouchat, ale zároveň i jistý prostor k vyjednávání. Ten mohl být výhodou, protože ne každé rozhodnutí bylo nezvratné, ale zároveň vytvářel to, o čem jsem mluvil v rámci prezentace knihy, to znamená korupční prostředí, protože každý na každého něco ví. A jsou zde zaznamenány i takové případy, kde se tyto vědomosti vyměňovaly: Když ty do toho posudku napíšeš tohle, tak já do posudku na někoho jiného - tvého syna atd. - napíšu zase něco dalšího... což je podle mě ukázkou nezdravého prostředí, které je v tomhle případě hodně dané politickou stránkou věci a ideologií, ale které v něčem může fungovat i v současnosti.

Zmínil jste pamětníky – konec konců i tady na tiskové konferenci se jich hodně přihlásilo. Jaký je podíl pamětníků na této knize – dozvěděl jste se od nich něco, co nebylo v dokumentech? Kdysi nám na přednáškách historie říkali, že je důležité ptát se nebo se zamyslet nad tím, o čem materiály nikoli hovoří, ale o čem mlčí...

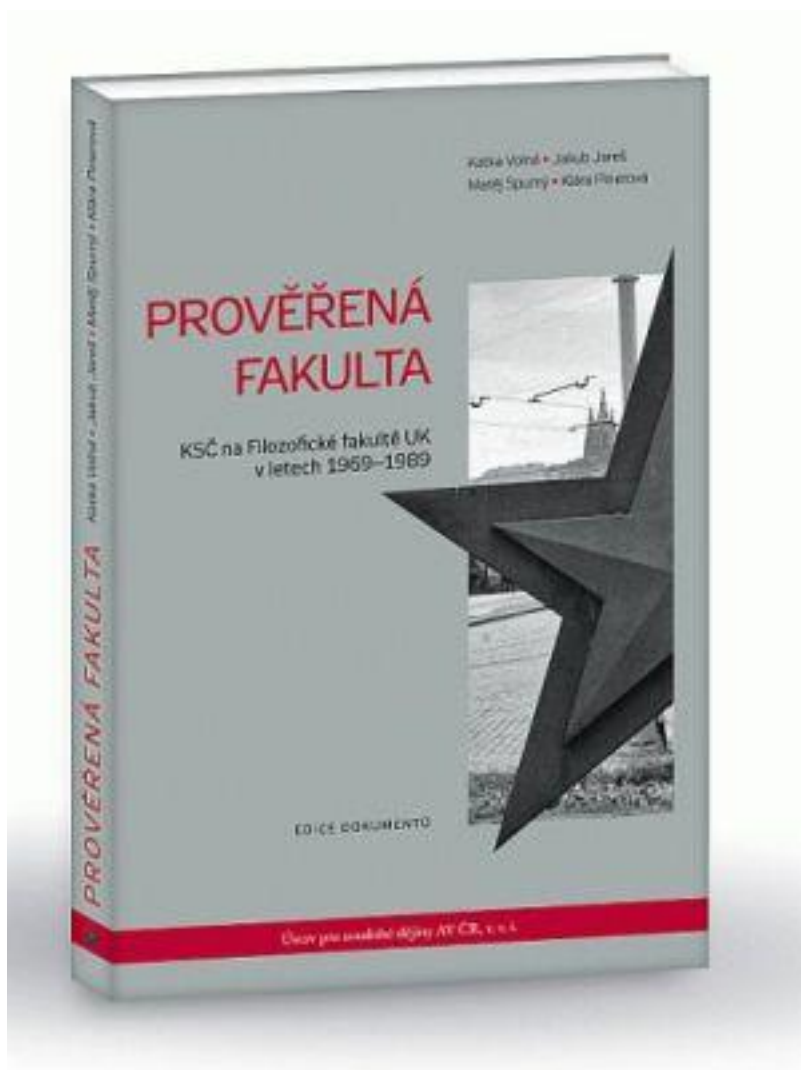
Určitě, to my děláme. O čem mlčí? Tak určitě stranické materiály mlčí o neúspěších nové, tedy již normalizované, strany. Mezi takové neúspěchy mohla patřit třeba nějaká autonomní oblast, nějaká katedra, kde mocenské zásahy nebyly tak silné. A to se ze stranických dokumentů, které se zase vykazovaly někam výš, člověk nedozví, nebo jen velmi málo, protože ti lidé se nechtěli chlubit, že se jim něco nedaří. Pak byla samozřejmě spousta konkrétních kauz, které se vyřizovaly přes telefon nebo jinak a o kterých se z psaných dokumentů nedozvíme. Proto jsou pro nás zásadní pamětníci. Na druhou stranu dneska jsou pamětníci někdy trochu přeceňováni, já si jich vážím a jsou pro mě součástí studia moderní historie, ale když s nimi hovoříte, brzy zjistíte, že spousta věcí je v rozporu a že řada lidí si už přesně některé věci nepamatuje. Domýšlí si je a vznikají z toho jakoby „nové historie“, proto je důležitá konfrontace pamětníků a písemných materiálů. Něco vám písemné materiály nefeknou a ani pamětníci samozřejmě nejsou stoprocentní, ale alespoň vás navedou, že tam bylo ještě něco dalšího, o čem nevíte. A vědění, že z těch dokumentů něco nevíte, je myslím to hlavní, co pamětník může historikovi zprostředkovat.

Jaká byla nejzásadnější, nejzákladnější otázka nebo dilema, které jste řešil při práci s tímto materiálem?

Je to určitě etická otázka, protože na jedné straně stojí imperativ historika, který by neměl ničím a nijak bránit poznávání dějin, a na druhé straně imperativ ohledu na konkrétní lidi, kteří žijí, tvoří, a o nichž informace mohou být velmi lehce zneužity. Takže tohle je neustálý boj a týkalo se to i míry anonymizace a i toho, které dokumenty tam dát a které nedávat. My nepatříme asi ani k jednomu z extrémů, které v české historické obci jsou: jeden extrém – radši se takhle nedávnými dějinami moc nezabývat, je to moc horké, druhý extrém, hodně na Ústavu pro studium totalitních režimů, – všechno dát na internet, lidé jsou součástí dějin, byli tam, jsou v těch zápisech, tak ať se o nich lidé dozví, nezajímá nás to, padni komu padni. Myslím, že rozhodně bychom se tou dobou měli do hloubky zabývat, ale zároveň bychom měli zvažovat konkrétní životní příběhy. Asi každého z nás by mrzelo, kdybychom opravdu někomu ublížili tím, co publikujeme. A problém nastává zejména, když se pozornost strhává na nějakou konkrétní osobu a v diskusích už pak nejde o porozumění věci jako takové.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)